

Employment in Fisheries and Aquaculture Sectors Under the Concept of "Decent Work"

“İnsanca İş” Kavramı Özelinde Su Ürünleri Sektöründe İstihdam

Türk Denizcilik ve Deniz Bilimleri Dergisi

Cilt: 7 Sayı: 1 (2021) 15-26

Birol BAKI¹, **İsmihan KARAYÜCEL¹**, **Alparslan YAVUZCAN²**, **Şennan YÜCEL¹**

¹*Sinop University, Fisheries Faculty, 57000, Sinop, Turkey*

²*Sinop Directorate of Provincia Agriculture and Forestry, 57000, Sinop, Turkey*

ABSTRACT

In this study, employment in fisheries and aquaculture sectors in Turkey was evaluated in the light of the available data under the concept of “decent work”.

Decent work is expressed as working conditions decent to human dignity in accordance with occupational health and safety, having the opportunity to be represented through the union with social security opportunities, no forced and child labor, getting the deserved wages for work, in short, the realization of the basic rights and principles regarding work in a tripartite agreement consisting of the government, worker and employer. It is also reported that one of the four basic elements of decent work is employment recruitment.

With increasing awareness in developed societies, fish consumers demand that the fish on their plates are produced in a manner consistent with not only environmental sustainability, but also decent work practices.

Fisheries and aquaculture includes pre-harvest activities such as boat building, providing support services in repair and maintenance workshops located in ports, shelters and docks. Although these activities do not cover as much work as post-harvest, they still constitute an important workforce.

When fisheries production was examined in Turkey, fluctuations in the amount of fisheries and continuously increased production in aquaculture in recent years was observed. While the sector shows uncertainty in terms of employment in the fisheries and processing for the coming years, it is thought that there will be an increase in employment with the introduction of new potential areas in aquaculture and capacity upgrades of existing production areas.

Keywords: Aquaculture and Fisheries Production, Decent Work, Blue Growth Initiative, Employment

Article Info

Received: 20 February 2021

Revised: 16 April 2021

Accepted: 19 April 2021

* (corresponding author)

E-mail: bbaki@sinop.edu.tr

To cite this article: Baki, B., Karayücel, İ., Yavuzcan, A., Yücel, Ş., (2021). Employment in Fisheries and Aquaculture Sectors Under the Concept of "Decent Work", *Turkish Journal of Maritime and Marine Science* 7 (1): 15-26, DOI: <https://doi.org/10.52998/trjmms.883639>.

ÖZET

Çalışmada “insanca iş” kavramı özelinde Türkiye’de su ürünleri sektöründe istihdam konusu, mevcut veriler ışığında değerlendirilmektedir. İnsanca iş; insan onuruna yakışır çalışma koşullarında, iş sağlığı ve güvenliğine uygun, sosyal güvenlik imkanları ile sendika aracılığıyla temsil edilebilme olanaklarına sahip, zorla çalıştırma ve çocuk işçiliğinin olmadığı, yaptığı iş karşılığında hak ettiği ücreti alabilen, kısaca çalışmaya ilişkin temel hak ve ilkelerin hükümet, işçi ve işverenden oluşan üç taraflı uzlaşma içinde gerçekleştirilmesi olarak ifade edilmektedir. Aynı zamanda insanca işin dört temel unsurundan birisi istihdam yaratma olduğu bildirilmiştir. Gelişmiş toplumlarda su ürünleri tüketicileri artan bilinçle, tabaklarındaki balıkların yalnızca çevresel sürdürülebilirliği değil, insanca iş uygulamaları ile tutarlı bir şekilde üretilerek sofralarına gelmesini talep etmektedir.

Balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği; tekne yapımı, liman, barınak ve rıhtımlarda yer alan onarım ve bakım atölyelerinde destek hizmetlerinin sağlanması gibi hasat öncesi faaliyetlerde içermektedir. Bu faaliyetler, hasat sonrası kadar çok işi kapsamakla beraber, halen önemli bir işgücü oluşturmaktadır. Sektörde önümüzdeki yıllar için avcılık, işleme ve değerlendirme alanlarında istihdam bakımından belirsizlik gösterirken, su ürünleri yetiştiriciliğinde yeni potansiyel alanların üretime sunulması ve mevcut üretim alanlarının kapasite yükseltmeleriyle istihdam artışının olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Su Ürünleri Üretimi, İnsanca İş, Mavi Büyüme Girişimi, İstihdam

1. GİRİŞ

Literatürde “Düzenli İş”, “İnsana Yakışır İş”, “İnsan Onuruna Yakışır İş”, “Saygın İş”, “İnsanca Çalışma”, “Düzenli İş” ve “Uygun İş”, (decent work) olarak da isimlendirilen “İnsanca İş” kavramı ilk kez Uluslararası Çalışma Örgütü’nün (ILO) Genel Müdürü Juan Somavia tarafından hazırlanan ve 1999 yılında 87. Uluslararası Çalışma Konferansında sunulan raporda gündeme gelmiştir. İnsanca iş; insan onuruna yakışır çalışma koşullarında, iş sağlığı ve güvenliği koşullarına uygun, sosyal güvenlik imkanları ile sendika aracılığıyla temsil edilebilme olanaklarına sahip, zorla çalıştırma ve çocuk işçiliğinin olmadığı, yaptığı iş karşılığında hak ettiği ücreti alabilen, kısaca çalışmaya ilişkin temel hak ve ilkelerin hükümet, işçi ve işverenden oluşan üç taraflı uzlaşma içinde gerçekleştirilmesi olarak ifade edilmiştir (AB, 2018).

İnsanca işin dört temel unsuru bulunmaktadır (ILO, 2018), bunlar sırasıyla;

1. İstihdam yaratma (Yatırım, girişimcilik, beceri geliştirme, iş yaratma ve sürdürülebilir geçim fırsatları sunan bir ekonominin yaratılması),
2. Sosyal korumanın yaygınlaştırılması (Kadınların ve erkeklerin güvenli, yeterli serbest

zaman ve dinlenme imkanları tanıyan, aileyi ve sosyal değerleri gözetken, gelirin yitirilmesi ya da azalması durumlarında telafi sunan ve yeterli sağlık hizmetlerine erişimi güvence altına alan çalışma koşullarından yararlanmalarını sağlayarak hem geniş kesimlerin kapsanması ile beraber verimliliğin artırılması),

3. Çalışma yaşamındaki hakların güvence altına alınması (Çalışanların haklarının tanınmasını ve bu haklara saygılı olunmasını sağlamak. Özellikle dezavantajlı yoksul olanlar olmak üzere tüm çalışanların temsil edilmeye, katılmaya ve çıkarlarını koruyacak yasal düzenlemelerin yapılması),

4. Sosyal diyalogun geliştirilmesi (Güçlü ve bağımsız işçi ve işveren kuruluşlarının varlığı, verimliliğin artırılması, çalışma yaşamındaki uyuşmazlıklardan kaçınılması ve bütünleşmiş toplumlar inşası açısından merkezi önemdedir).

Bu dört unsur kaçınılmaz bir şekilde birbirine bağlı ve bölünmez olduğu gibi aralarında da bir sinerji oluşturulmalıdır. “İnsanca İş”, ailelere adil bir gelir, güvenli bir işyeri ve sosyal koruma sağlayan fırsatlar içerir; kişisel gelişim ve toplumsal entegrasyonu destekleyen; insanların endişelerini ifade etme ve hayatlarını etkileyebilecek kararlara katılma özgürlüğü ve toplumsal cinsiyet eşitliğini gözeterek tüm

kadınlar ve erkekler için fırsat eşitliğini kapsar. 188 sayılı ILO Balıkçılık İstihdam Sözleşmesi, 2017 yılı itibariyle taraf ülkeler açısından yürürlük kazanmış olup, ülkemiz henüz bu sözleşmeye taraf olmadığından, iç hukukta uygulanmamaktadır. Denizcilik sektörüyle ilgili temel ILO Sözleşmelerinden biri sayılan 2006 ILO Deniz Çalışma Sözleşmesi'ni onaylayan ülkemizin balıkçılıkla ilgili diğer ILO sözleşmelerine de taraf olmadığı ifade edilmektedir (Özer, 2020).

Gelişmiş toplumlarda su ürünleri tüketicileri artan bir bilinçle, tabaklarındaki balıkların yalnızca çevresel olarak sürdürülebilir bir şekilde değil, insanca iş uygulamaları ile tutarlı bir şekilde üretilerek sofralarına gelmesini talep etmektedir. Su ürünleri sektöründe insana yakışır çalışma konusu son yıllarda giderek artan medya ilgisini çekmektedir. Özellikle su ürünleri üretiminin yoğun bir şekilde yapıldığı ülkelerde endüstride daha sık görülen işgücü ihlalleri artmaktadır. Bu artan bilincin sonucu olarak, su ürünleri endüstrisi, sadece balık ürünlerinin çevresel sürdürülebilirliğini garanti altına almakla kalmayıp su ürünleri tedarik zincirinde çalışan işçilerin sosyal ve emek koşullarını garanti altına almak için artan bir baskı hissetmektedir. Bu sektörün özelliği olarak su ürünleri tedarik zinciri, balıkçı gemilerinin yapım ve bakımı, su ürünleri avcılığı ve yetiştiriciliği, işleme, pazarlama ve nakliye kadar çok karmaşık, uluslararası nitelikli ve teknolojinin gelişimine paralel olarak giderek daha karmaşık hale gelmektedir. Örneğin, Ülkemizde avlanan veya yetiştirilen balık Hollanda'da işlenip, Uzak Doğu Ülkelerine satılabilmektedir. Tüm çalışanlar su ürünleri tedarik zinciri boyunca çeşitli zorluklar yaşamakta ve sürdürülebilir ve kabul edilebilir çözümlerin bulunması hükümetler, uluslararası organizasyonlar, su ürünleri endüstrisi, işçi sendikaları, sivil toplum örgütleri ve balıkçı örgütlerini içeren güçlü bir bağlılık ve işbirliği gerektirmektedir (FAO, 2018). Bütün bu kavramlar kapsamında bu makalenin amacı "insanca iş" kavramı özelinde Türkiye'de su ürünleri avcılığı ve yetiştiriciliğinde istihdam konusunu mevcut veriler ışığında değerlendirmektir.

2.BALIKÇILIK VE SU ÜRÜNLERİ YETİŞTİRİCİLİĞİNDE İSTİHDAM

Balık, milyonlarca insana istihdam ve gelir sağlayan "ihracata yönelik ürün" olarak önemli bir işleve sahiptir. Su ürünleri avcılığı ve yetiştiriciliği, milyarlarca insana sağlıklı gıda sunmaktadır. Su ürünleri tedarik zincirleriyle ilişkili olarak hasat öncesi, hasat ve hasat sonrası faaliyetlerin çeşitliliği ve yüksek kayıt dışılık nedeniyle, su ürünleri avcılığında ve yetiştiriciliğinde, işleme ve pazarlamasında küresel olduğu gibi ülkemizde de istihdamın tahmin edilmesi karmaşıktır. Deniz ve iç sular balıkçılığı, hasat ve hasat sonrası istihdam ve bunların ekonomik katkıları arasında ayırım yapan sektör profilleri nadiren mevcuttur (World Bank, 2012). Su ürünleri sektöründeki faaliyetler, girdilerin (tekne yapımı ve bakımı, balıkçılık donanımı, ağlar ve su ürünleri yetiştiriciliğinde kullanılan yavru balık ve yemler gibi) imalatı ve satımı ile balığın hasat edilmesi, işlenmesi, pazarlanması ve dağıtımına kadar uzanmaktadır. Balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği; tekne yapımı, liman, barınak ve rıhtımda yer alan onarım ve bakım atölyelerinde destek hizmetlerinin sağlanması gibi hasat öncesi faaliyetleride içerir. Bu faaliyetler, hasat sonrasına kadar çok işi kapsamamakla beraber, halen önemli bir işgücü oluşturmaktadır. Üretim işçularında ve denizlerde gerçekleşirken, balık pazarlaması ve dağıtımını genellikle balık hasat noktasından uzakta gerçekleştirmektedir (FAO-ILO, 2013). FAO (2018)'nin yaptığı son tahminlere göre, su ürünleri tedarik zinciri boyunca, hasattan dağıtıma kadar dünyada yaklaşık 198 milyon insan istihdam edilmektedir. Bunun 56.6 milyonu doğrudan su ürünleri avcılığı ve yetiştiriciliğinde yer almaktadır. Yine dünyada yaklaşık 880 milyon insanın geçim kaynakları bu sektörü esas almaktadır. Dünyada 1990 yılından itibaren, balık yetiştiriciliğindeki istihdam, balıkçılıktaki istihdam ile karşılaştırıldığında önemli ölçüde artmıştır. Balık avcılığına katılanların göreceli oranı, 1990 yılında %83 iken 2014 yılında %67'ye düşmüş, su ürünleri yetiştiriciliğinde oran %17'den %33'e yükselmiştir (FAO, 2016a). Balıkçılık ve yetiştiricilik önemli istihdam kaynakları olmasına rağmen, istihdamın büyük kısmı, balık

işleme ve pazarlama gibi alanlarda hasat sonrası alt sektörlerdedir. Avcılık ve su ürünleri yetiştiriciliği gibi birincil üretimde çalışan her kişi için, ikincil faaliyetlerde (örneğin balık işleme, ticaret ve pazarlama) yaklaşık 3 ila 4 kişilik iş üretilmektedir. Ortalama olarak her iş sahibinin bakmakla yükümlü olduğu 3 kişilik ailesi olduğu varsayılarak, genel balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliğinin dünya nüfusunun %10-12'sinin geçim kaynaklarına katkıda bulunduğu tahmin edilmektedir (FAO, 2012).

Balık avcılığında, basit oltalardan endüstriyel balıkçı tekneleri tarafından işletilen karmaşık trol veya gırgır gibi çok çeşitli av teknikleri kullanılmaktadır. Su ürünleri yetiştiriciliği çok basit tesislerden (örneğin, küçük alabalık havuzları) yüksek teknoloji sistemlere (entansif kapalı devre sistemler) kadar değişmektedir. Balık yetiştiriciliği çok geniş bir işletme yelpazesinden oluşmaktadır. Bunlar, yetiştirilen türlere (alabalık, levrek, çipura gibi), kültür ortamlarına (tatlı, tuzlu ve acı su gibi), kullanılan teknolojilere (ekstansif, yarı entansif ve entansif yetiştiricilik), işletmenin büyüklüğüne (küçük, orta ve büyük ölçekli), değerine ve hedef pazarlara (iç pazar veya ihracat) kadar değişiklik gösterebilir. Su ürünleri yetiştiriciliği aile tipi işletmelerden, daha özelleştirilmiş ticari işletmelere ya da ağırlıklı olarak uluslararası pazarlara ve işlenmiş deniz ürünlerine hizmet veren daha büyük entegre çok uluslu şirketlerde gerçekleştirilmektedir. Etkileri, ölçek, teknoloji ve kültür uygulamalarının spesifik özelliklerine bağlı olarak, istihdam yaratma, yaratılan iş türleri ve geçim koşulları bakımından farklılık göstermektedir. Diğer bir deyişle bu karmaşıklık, birçok kırsal ve kentsel alanlarda zenginleştirilmiş gıda üretimi ve gelir yaratma yollarının çeşitlendirilmesi için çok çeşitli seçenekler sunmaktadır. Balık ve diğer su ürünleri işleme teknikleri geniş bir yelpazede ve nihai ürünler içerir. Büyük ölçekli işleme, gemide bulunan tesislerde ya da kıyı şeridinde yer alan tesislerde gerçekleştirilebilir. Dondurma işlemi küresel olarak balık işlemek için en yaygın yöntemdir ve bunu konserve takip etmektedir. Balıklar, satıcıları tarafından piyasaya sürülürken temizlenip fileto haline de getirilebilir. Küçük ölçekli işletmelerde, balık işleme genellikle iniş yerinde veya çiftlik

yakınında gerçekleşir (FAO-ILO, 2013). Hem işlenmiş hem de işlenmemiş formda balığın pazarlaması, kooperatifler de dahil olmak üzere doğrudan balıkçılar, balık çiftlikleri ve işlemeciler tarafından uygulanabilir. Fakat daha sıklıkla, pazarlama, fiyat ayarlayan, ulaşımı düzenleyen ve piyasalara girmek için çeşitli kanallara sahip olan araçlar tarafından yürütülmektedir. Perakende (restoranlar dahil) satış, resmi olmayan seyyar satıcılardan, entegre değer zincirlerini kontrol eden büyük firmalara kadar büyüklük ve altyapıya bağlı olarak çeşitlilik göstermektedir (FAO, 2011).

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de birçok su ürünleri avcılık ve yetiştiricilik operasyonunun, işçileri için kabul edilebilir (ve çoğu kez iyi) koşullar sağladığı bilinmesine rağmen, su ürünleri avcılığında ve yetiştiriciliğinde istihdam genellikle yeterli gelir sağlamamaktadır. Bu sektörde çalışanlar tehlikeli koşullar altında çalışabilmektedir. Geçimini su ürünleri sektöründen sağlayan topluluklarda iyi iş bulmanın zorluğu yanında, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel hakların tam olarak kullanılmasını engelleyen faktörlerin olduğu, çok boyutlu bir özellik taşımaktadır. Balık avcılığı ve su ürünleri yetiştiriciliği, özellikle kayıt dışılık, mevsimsellik, uzaklık ve işin tehlikeli niteliği ve aynı zamanda tedarik zinciri karmaşıklığı da dahil olmak üzere sektörün özellikleriyle ilgili birçok iyi çalışma açıkları bulunmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerdeki küçük ölçekli işletmelerde çalışanların üretkenlik kapasitesi; yetersiz bilgi ve beceri, pazar ve altyapı yetersizliği, eşit olmayan kaynak kullanımı, uygun olmayan kaynak yönetimi, aşırı balıkçılık baskısı, iklim değişikliği, destekleyici veya çelişkili politikalar gibi faktörlerin geniş bir etkileşimiyle engellenmekte ve zayıf politik temsil içermektedir.

Çoğu ülkede su ürünleri avcılığı ve yetiştiriciliğinin sosyo-ekonomik değişkenleri hakkındaki veriler neredeyse hiç mevcut değildir. Şili'de bibliyografik bir araştırmada, %90'dan fazlasının su ürünleri yetiştiriciliği üzerine yapılan araştırmaların biyolojik veya teknik olduğunu belirterek, sadece %9'u sosyo-ekonomi çalışmaları olduğunu ortaya koymuştur (FAO, 2014a). Diğer ülkelerde sosyo-ekonomik

verilerden yoksundur. Araştırmaların yetersizliği sosyo-ekonomik konularda finansman sağlanamamaktan ve ilgi eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca, balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği projeleri genellikle gıda artırmaya odaklandığından, sosyo-ekonomik çalışmalar daha az ilgi görmektedir (Weeratunge vd., 2010).

Ülkemizde su ürünleri sektörü ele alındığında üretimin yerel ve ulusal ekonomiye katkısı nicel veriler üzerinden değerlendirilmektedir. Sektörün nicel değerlerle ölçülemeyen ve sektörün tüm halkalarında yer alan insan faktöründen ve dolayısıyla sosyo-ekonomik boyutundan yeterince söz edilmemektedir. Su ürünleri konusunda yapılan sosyo-ekonomik araştırmaların bazılarında balıkçıların sadece demografik özelliklerinden söz edilmektedir. Balıkçılıkla iştigal edenlerin çekirdek aile yapısına sahip olduğu düşünüldüğünde bile sektördeki her türlü gelişme, ülke nüfusunun azımsanmayacak bir kesimini etkilemektedir. Nitelik ve nicelik açısından da göz ardı edilemeyecek çoklukta olan ve de sektörün olmazsa olmazı balıkçı ve balıkçının içerisinde bulunduğu sosyo-ekonomik yeterlilik ve sosyo-kültürel gereklilik üzerinde yeterince durulmasını zorunlu kılmaktadır.

Kıyı kültürünün şekillenmesinin temel taşlarından olan balıkçıların oluşturduğu sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel durum sadece balıkçıları değil, doğuştan sahip olduğu ve seçme şansı olmadığı aile ve ailenin yaşadığı çevrenin etkileri, çocuklarına sunulan fırsatları da etkilemektedir. Diğer yandan, gelişerek değişen dünya şartları, nitelikli ve niteliksiz üretimden elde edilen katma değer arasındaki fark, gün geçtikçe nitelikli üretim lehine artmaktadır. Bu farkı yaratan beşeri sermayedir. Maddi olmayan değerlerle ifade edilen beşeri sermaye, hesaplanmayan ama ailelerin dolayısı ile de ülkelerin gerçek anlamda ekonomik büyümesinde etki eden birincil etkidir.

Su ürünleri sektöründeki aslı unsur insanın, sektör içerisinde hak ettiği ehemmiyet ölçüsünde incelenmesi, balıkçıların sosyo-ekonomik durumunun sektörün sürdürülebilirliğindeki etkisinin de irdelenmesini sağlayacaktır. Nicel değerlendirilmesi pek mümkün olmayan yukarıdaki şartların dikkate alınmadan

sürdürülebilir olduğu sanılan su ürünleri politikaları, sürdürülebilirliği sağlayacak insan kaynağının yok olmasına zemin hazırlamaktadır. Su ürünleri yetiştiriciliğinde istihdamın yönetimi için dört genel ilke önemlidir: Hesap verebilirlik; etkinlik ve verimlilik; eşitlikçilik ve öngörülebilirlik. Bunlar, sektörün kurumsal rolleri ve politikalarının sürdürülebilirlik üzerindeki etkileri nedeniyle değerlendirilmesi gereken kriterlerdir. Hesap verebilirlik, işletmelerin ve yetkililerin eylemleri için sorumlu tutulması için daha fazla açıklık anlamına gelmektedir. Hesap verebilirlik, ihlaller için uygun cezalarla iş mevzuatının izlenmesine ve uygulanmasına yansıtılacaktır. Etkinlik ve verimlilik, yönetim kalitesini yansıtır ve iş kanunlarının maliyet etkinliğini ve uygulanabilir olmasını gerektirir. Eşitlik, kuşaklararası eşitliği ifade eder. Kuşaklararası eşitliğe, işe alınma, ücretlendirme ve toplumsal cinsiyet eşitliliği dahil edilebilir. Öngörülebilirlik, yasaların ve düzenlemelerin adil ve tutarlı bir şekilde uygulanmasını ifade eder. Aynı zamanda açık ve net bir karar verme süreci ile şeffaflık gerektirir. Bu prensiplerin işgücü uygulamalarına geçirilmesi, kamuoyunun su ürünleri yetiştiriciliğine bakışımı olumlu yönde arttırmaktadır (FAO, 2014a).

Bir gıda sektörü olarak, su ürünleri üretimi hem avcılık hem de yetiştiricilik ile yıllık ortalama büyüme oranını aşmıştır. Bununla birlikte, toplumsal algıda hem gösterdiği gelişimi hem de yönetimi ile çevre ve toplum için riskler ve tehlikeler getiren bir takım biyogüvenlik endişeleri de taşımaktadır. Yapılan çalışmalar, yerel toplulukların su ürünleri yetiştiriciliğinden faydalanması durumunda kamu desteğinin de güçlü olduğuna işaret etmektedir (Katrandis vd., 2003). İş ve vergi gelirleri gibi ekonomik faydaların yerel topluluklara tahakkuk ettirilirse, su ürünleri yetiştiriciliği yararlı sayılmaktadır. Aksi uygulamalar güvensizlik yaratmaktadır. Yanlış bilgiyi düzeltmenin araçları arasında, su ürünleri yetiştiriciliğinin tüm yönlerinin iletişim araçları ile güvenilir kaynaklardan elde edilen bilgilerin halka verilmesi gerekir (Mazur ve Curtis, 2008). Hedef, güven yaratmaktır. Toplum desteği, gelecekte su ürünleri yetiştiriciliğinin başarısı veya başarısızlığı açısından daha kritik hale gelecektir.

Türkiye'de su ürünleri yetiştiriciliği yönetimine yönelik beklenti tercihlerini ölçmek için yapılan bir araştırmada, istihdam ve gelir artışı hedefinin %44.4 ile ilk sırada yer aldığı görülürken, su ürünleri yetiştiriciliğinin deniz kaynakları üzerindeki baskıyı azaltma konusundaki etki hedefinin %32.5 ve sosyal sorumluluk hedefinin %14.2 ile üçüncü sırada olduğunu göstermiştir (FAO, 2014b). Bu sonuç, ülkemizde toplumun su ürünleri yetiştiriciliği sektöründen beklentisinin istihdam ve buna bağlı olarak da gelir artışı olduğunu göstermektedir.

Su ürünleri yetiştiriciliği sektörü, bazı türler için hızlı bir büyüme göstermiştir. Bu gelişme, yetki alanları için yönetim sorunlarını da beraberinde getirmiştir. Çünkü sektör çevresel ve sosyal standartların korunmasını sağlamanın yanında, kendi endüstrisinin rekabet gücünü de artırmak zorundadır. Eğer bu ekonomik canlılıkla, çevresel tarafsızlık ve sosyal refah sağlanırsa, su ürünleri yetiştiriciliği sürdürülebilir olacaktır. Toplumsal refahın bir yönü, su ürünleri yetiştiriciliği sektöründe yeralan emeğin iyileştirilmesidir. Pek çok ülkede, işçileri koruyan, asgari ücreti garanti eden ve emeğin örgütlenmesine izin veren mevzuatlar vardır. Su ürünleri yetiştiriciliğindeki istihdamın toplum desteğine de etkisi olduğu görülmektedir; yerel faydalardan dolayı pozitif etkilerin olduğu yerlerde su ürünleri yetiştiriciliğinin kamuoyu desteği daha fazladır.

Dünyada su ürünleri yetiştiriciliğinde çalışanların çoğu 40 yaşın altındadır. Çalışanların göreceli gençliği kıyı topluluklarını canlandırmıştır. Nüfusu büyük kent merkezlerine taşınmak yerine, su ürünleri yetiştiriciliği ile gençlerin kendi bölgelerinde kalmalarına olanak sağlanmıştır. Gelir ve tüketici harcamaları ile bu çalışanlar, küçük şehirlerin bu bölgelerindeki varlıklarını canlandırmıştır.

2.1. Mavi Büyüme Girişimi

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nün (FAO) "Sorumlu Balıkçılık için Davranış Kuralları"nda (Code of Conduct for Responsible Fisheries) yer alan ilkelerde yer alan "Mavi Büyüme Girişimi", küresel ekonomik ve sosyal gelişmeye katkıda bulunurken su ürünleri tedarik

zincirinde yer alan su ürünleri avcılığı, yetiştiriciliği, işlenmesi ve nakliyesinde, insana yakışır işin, sürdürülebilir deniz ve tatlı su kaynaklarının yönetimini sağlamasına yardımcı olacağını kabul etmiştir. Diğer bir deyişle FAO'nun "Değerlendirilmiş Stratejik Çerçevesi-1"e (Reviewed Strategic Framework-1) uygun olarak girişim, yenilebilir sucul kaynakların sürdürülebilir kullanımı ve korunmasının ekonomik, sosyal ve çevresel açıdan sorumlu bir şekilde teşvik edilmesine odaklanmaktadır. Bu, büyüme ve çevrenin korunması ile endüstriyel balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği arasındaki önceliklerin dengelenmesini ve topluluklar için eşit fayda sağlamayı amaçlamaktadır. Su ürünleri tedarik zincirindeki iyileştirilmiş çalışma koşulları, pazardaki talepleri daha da artıracak ve ihracat ve pazar erişimi yoluyla sektörü geliştirecektir (FAO, 2016b).

İlk kez 2012 yılında Rio'da gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma (2012 Rio+20) Konferansı'ndan gündeme gelen "Mavi ekonomi" kavramı, sağlıklı okyanus ekosistemlerinin daha üretken olduğunu ve bunun sürdürülebilir okyanus temelli ekonomiler için bir zorunluluk olduğuna dayanarak, korumacı ve sürdürülebilir yönetimi vurgulamaktadır. Bu yeni yaklaşıma geçişte destek sağlamak için FAO, mavi ekonomi ve büyüme gündemlerini geliştirme ve uygulama konusunda ülkelere yardımcı olacak olan "Mavi Büyüme Girişimi"ni (Blue Growth Initiative)" başlatmıştır. FAO'ya göre okyanusların, denizlerin ve kıyıların potansiyelini daha da fazla harekete geçirmek amacıyla uygulanması gereken "Mavi Büyüme" için (FAO, 2008):

- ✓ Zararlı balıkçılık uygulamaları ve aşırı avlama ortadan kaldırılmalı ve bunun yerine büyümeyi teşvik eden, koruma bilincini geliştiren, sürdürülebilir balıkçılık inşa eden ve yasadışı, bildirilmemiş ve düzensiz balıkçılığı sona erdiren yaklaşımlar teşvik edilmelidir.
- ✓ Ülkeler arası işbirliğini teşvik eden önlemlerin alınması sağlanmalıdır.
- ✓ Gıda güvenliği, yoksulluğun azaltılması ve su kaynaklarının sürdürülebilir yönetimi için politika geliştirilmesi, yatırım ve inovasyon için katalizör görevi yapılması gerekir.

“Mavi Büyüme”nin uygulanmasında dört içerik gündeme gelmektedir:

1-Su Ürünleri Yetiştiriciliği: Balık, kabuklu su ürünleri ve deniz bitkilerinin yetiştiriciliğinde sorumlu ve sürdürülebilir yetiştiricilik politikaları ve iyi uygulamaları teşvik etmek.

2-Su Ürünleri Avcılığı: Balık stoklarını yenilemek, yasadışı, bildirilmemiş ve düzensiz balıkçılık ile mücadele etmek ve iyi balık üretim uygulamalarını ve sürdürülebilir biçimde büyümeyi teşvik etmek için “Sorumlu Balıkçılık için Davranış Kuralları (Code of Conduct for Responsible Fisheries, CCRF)” ve ilgili araçların uygulanmasını desteklemek.

3-Su ürünleri sistemleri: Su ürünleri tedarik zincirini geliştirmek.

4-Ekosistem hizmetleri: Yaşamsal kıyı alanlarını, biyoçeşitliliği ve ekosistem hizmetlerini (karbon tutma, fırtına ve dalga savunmaları, turizm vb.) yeniden düzenlemeye yönelik yaklaşımları teşvik etmek (FAO, 2008).

AB (2018)’e göre Mavi Büyüme, deniz ve denizcilik sektörlerinin bir bütün olarak sürdürülebilir büyümesini desteklemek amaçlı uzun vadeli bir stratejidir. Denizler ve

okyanuslar Avrupa ekonomisinin olduğu kadar ülkemiz için de itici bir güç olup, yenilik ve büyüme potansiyeline sahiptir. Bu büyümede sürdürülebilir iş ve yüksek potansiyele sahip sektörlerin geliştirilmesi (Örneğin: su ürünleri yetiştiriciliği, kıyı turizmi, deniz biyoteknolojisi, okyanus enerjisi ve deniz yatağı madenciliği) önemli bir bileşendir (FAO, 2018).

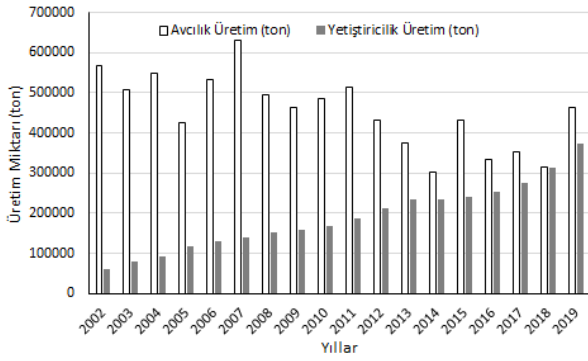
2.2. Türkiye’de Su Ürünleri Üretimi ve Su Ürünleri Sektörü İstihdamı

Ülkemizdeki su ürünleri üretimi dünya ile paralel bir doğrultuda ilerlemektedir. Ülkemizde su ürünleri üretimi 2002 yılında toplam 627.847 ton, 2019 yılında toplam 836.524 ton olarak gerçekleşmiştir. Ancak durum daha ayrıntılı incelendiğinde, toplam üretim içerisindeki avcılık miktarının 2002 yılında 566.682 ton iken, 2019 yılında 463.168 tona gerileyerek %18,27 oranında azaldığı, buna karşılık yetiştiricilik miktarının 2002 yılında 61.165 tondan 2019 yılında 373.356 tona ulaşarak %610,4’lük artış oranı gerçekleştiği görülmektedir (TÜİK, 2020) (Tablo 1).

Tablo 1. 2002-2019 yılları Türkiye su ürünleri üretim miktarları (ton/yıl) (TÜİK, 2020)

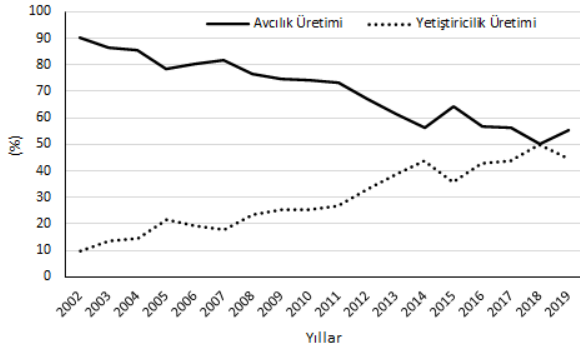
Yıllar	Avcılık				Yetiştiricilik				Genel Toplam				
	Deniz	%	İçsu	%	Deniz	%	İçsu	%					
2002	522744	83,3	43938	7,0	566682	90,3	26868	4,3	34297	5,5	61165	9,7	627847
2003	463074	78,8	44698	7,6	507772	86,4	39726	6,8	40217	6,8	79943	13,6	587715
2004	504897	78,3	45585	7,1	550482	85,4	49895	7,7	44115	6,9	94010	14,6	644492
2005	380381	69,8	46115	8,5	426496	78,3	69673	12,8	48604	8,9	118277	21,7	544773
2006	488966	73,9	44082	6,7	533048	80,5	72249	10,9	56694	8,6	128943	19,5	661991
2007	589129	76,3	43321	5,6	632450	81,9	80840	10,5	59033	7,6	139873	18,1	772323
2008	453113	70,1	41011	6,4	494124	76,5	85629	13,3	66557	10,3	152186	23,6	646310
2009	425275	68,2	39187	6,3	464462	74,5	82481	13,2	76248	12,2	158729	25,5	623191
2010	445680	68,2	40259	6,2	485939	74,4	88573	13,6	78568	12,0	167141	25,6	653080
2011	477658	67,9	37097	5,3	514755	73,2	88344	12,6	100446	14,3	188790	26,8	703545
2012	396322	61,5	36120	5,6	432442	67,1	100853	15,6	111557	17,3	212410	32,9	644852
2013	339047	55,8	35074	5,8	374121	61,6	110375	18,2	123019	20,3	233394	38,4	607515
2014	266078	49,5	36134	6,7	302212	56,3	126894	23,6	108239	20,1	235133	43,8	537345
2015	397731	59,2	34176	5,1	431907	64,3	138879	20,7	101455	15,1	240334	35,8	672241
2016	301464	51,2	33856	5,8	335320	57,0	151794	25,8	101601	17,3	253395	43,0	588715
2017	322173	51,1	32145	5,1	354318	56,2	172492	27,3	104010	16,5	276502	43,8	630820
2018	283955	45,2	30139	4,8	314094	50,0	209370	33,3	105167	16,7	314537	50,0	628631
2019	431572	51,6	31596	3,8	463168	55,4	256930	30,7	116426	13,9	373356	44,6	836524

2002-2019 yılları arasında ülkemiz su ürünleri üretimi incelendiğinde avcılık miktarının yıllarla birlikte dalgalanmalar yaşadığı ancak buna karşılık yetiştiricilik miktarının sürekli olarak artış gösterdiği anlaşılmaktadır (Şekil 1).



Şekil 1. 2002-2019 yılları Türkiye su ürünleri üretim miktarları (ton/yıl)

2002 yılında ülkemizde toplam üretimin %90,3'ü avcılıktan elde edilirken, bu oran yıllar içerisinde dünyadaki genel durum gibi düşey bir seyir izlemiş ve 2019 yılında avcılıktan elde edilen su ürünleri üretim miktarının toplam üretime oranı %55,4'e kadar düşmüştür. Yetiştiricilikten elde edilen üretim miktarı ise 2005 yılında toplam üretimin sadece %9,7'si iken, yıllar içerisinde devamlı bir artış göstererek 2019 yılında %44,6'ya ulaşmıştır (Şekil 2).

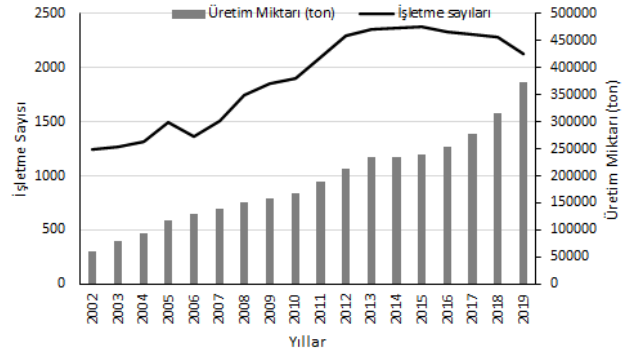


Şekil 2. 2002-2019 yılları Türkiye su ürünleri avcılık/yetiştiricilik oranları

Ülkemizdeki su ürünleri üretiminin son yıllarına ait veriler incelendiğinde, dünyadaki durum paralelinde avcılık üretiminin artmadığı uzun yıllarda yatay, daha kısa bir geçmişte ise düşey bir seyir izlediği anlaşılmaktadır. Bu sebeple dünya ve ülkemiz nüfusunun artışıyla artan gıda talebi tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde su ürünleri yetiştiriciliği sektörünün önünü açmaktadır.

Ülkemizde son yıllarda görülen su ürünleri

yetiştiriciliği üretim artışı tesis sayısı ve kapasitelerinin artması ile gerçekleşmiştir. 2002 yılında toplam 1.245 adet olan yetiştiricilik işletme sayısı, 2019 yılında 2.127'ye ulaşarak %70,84 oranında artmıştır (BSGM, 2020). Yine 2002 yılında toplam 50.104 tonluk kapasite sahip olan işletmeler, 2019 yılında yaklaşık 10 kattan fazla artarak 522.772 tonluk kapasiteye ulaşmıştır (Şekil 3).

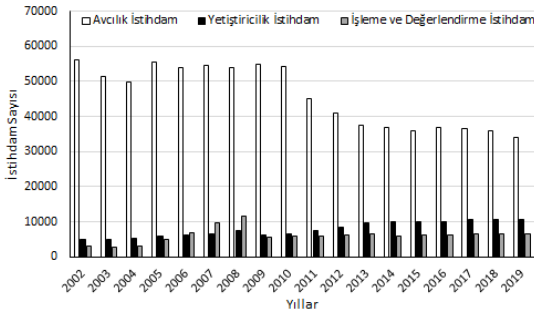


Şekil 3. Su ürünleri üretim tesisleri sayısı

Ülkemiz su ürünleri sektöründe istihdam edilen kişi sayısında farklı bilgiler mevcuttur. Kalkınma Bakanlığının 2014 yılında yayınladığı "Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018, Su Ürünleri Özel İhtisas Raporu"nda su ürünleri sektöründe yaklaşık 250 binden fazla kişiye istihdam olanağı sağlandığı ifade edilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2014). Ancak Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü'ne göre ülkemiz su ürünleri sektöründe istihdam durumu incelendiğinde, 2002 yılında 64.164 olan istihdam sayısının 2019 yılı itibarıyla %24,89 oranında azalarak 51.377 olduğu görülmektedir (BSGM, 2020) (Tablo 2 ve Şekil 4). Su ürünlerinde çalışan sayısındaki bu azalmanın avcılık sektöründeki istihdam miktarı düşüşüyle ilişkili olduğu, ayrıca yetiştiricilik sektöründe artış (%116,56), işleme ve değerlendirme sektöründe ise düzensiz bir seyir izlediği görülmektedir. Su ürünleri yetiştiriciliği sektöründeki bu istihdamın, yeni üretim tesisleri açılması ve mevcut üretim tesislerinin kapasite kullanım oranlarının artırılmasıyla önümüzdeki yıllarda daha da artacağı düşünülmektedir.

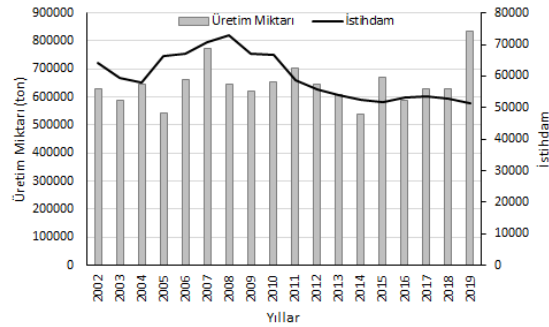
Tablo 2. Türkiye su ürünleri sektöründe istihdam edilen personel sayısı (2002-2019)

Yıllar	Avcılık			Yetiştiricilik			İşleme ve Değerlendirme			TOPLAM
	Deniz	İçsu	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	
2002	50.000	6.000	56.000	4.716	248	4.964	1.200	2.000	3.200	64.164
2003	44.750	6.520	51.270	4.845	255	5.100	1.020	1.850	2.870	59.240
2004	43.151	6.685	49.836	4.906	258	5.164	1.050	1.900	2.950	57.950
2005	47.895	7.734	55.629	5.619	295	5.914	1.800	3.190	4.990	66.533
2006	46.338	7.670	54.008	5.652	491	6.143	2.300	4.475	6.775	66.926
2007	45.643	8.972	54.615	5.632	768	6.400	4.693	5.046	9.739	70.754
2008	45.872	8.021	53.893	6.811	799	7.610	3.681	7.783	11.464	72.967
2009	47.413	7.494	54.907	5.714	635	6.349	2.655	3.010	5.665	66.921
2010	46.361	7.811	54.172	5.940	660	6.600	2.734	3.099	5.833	66.605
2011	37.747	7.457	45.204	6.770	750	7.520	2.817	3.192	6.009	58.733
2012	36.776	4.278	41.054	-	-	8.500	-	-	6.100	55.654
2013	33.455	4.044	37.499	-	-	9.800	-	-	6.500	53.799
2014	32.599	4.120	36.719	-	-	9.900	-	-	6.000	52.619
2015	31.350	4.471	35.821	-	-	9.850	-	-	6.200	51.871
2016	32.631	4.276	36.907	-	-	9.950	-	-	6.250	53.107
2017	31.842	4.822	36.664	-	-	10.500	-	-	6.500	53.664
2018	30.878	5.059	35.937	-	-	10.600	-	-	6.400	52.937
2019	28.717	5.460	34.177	-	-	10.750	-	-	6.450	51.377

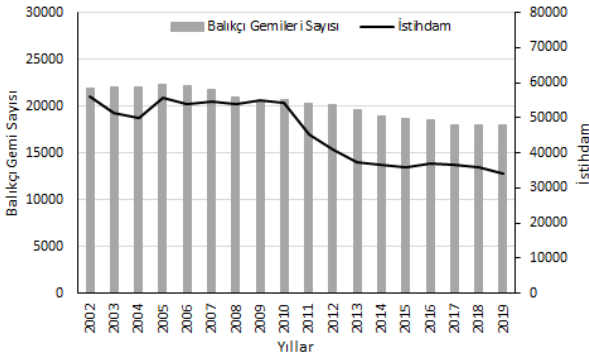
**Şekil 4.** 2002-2019 yılları Türkiye su ürünleri sektöründe istihdam

Balıkçılık sektöründe istihdam edilen kadın sayısı istatistiklerde belirtilmemişse de, sektörde kadın çalışan olmadığı anlamına gelmemektedir. Ancak işin doğası gereği bu sayının çok küçük olduğu söylenebilir. Buna karşılık su ürünleri yetiştiriciliği ve su ürünleri işleme ve değerlendirme sektöründeki istatistiklerde 2002-2011 yılları arasındaki istihdamın kadın ve erkek olarak ayrı ayrı verilmesine karşın 2011 yılından sonra bu veriler toplam olarak verilmektedir. Su ürünleri yetiştiriciliği sektöründe kadın çalışanların oranı yıllar içerisinde %5 ile %10.5 arasında değiştiği, ortalamasının ise %8 olduğu görülmektedir. Buna karşın su ürünleri işleme ve değerlendirme sektöründe ise kadınların oranı %53 ile %67.9 arasında değişirken ortalama %60 olduğu ve kadınların bu işleme ve değerlendirme alanında daha fazla tercih edildiği görülmektedir.

Su ürünleri sektöründe istihdam durumunu birçok faktör etkilemektedir. İstihdam miktarı ile toplam üretim miktarı (Şekil 5), avcılık filosu (Şekil 6), su ürünleri yetiştiriciliği üretim miktarı (Şekil 7) ve su ürünleri işletme sayısı (Şekil 8) arasındaki ilişkiler incelendiğinde, işletmelerin kapasite ve üretim miktarının istihdamı etkilediği görülmektedir.

**Şekil 5.** Türkiye toplam su ürünleri üretim miktarı-istihdam miktarı

Ülkemizde 2002-2019 yılları arasındaki su ürünleri üretim miktarı incelendiğinde, avcılık üretimindeki dalgalanmaya bağlı olarak toplam üretimin inişli-çıkışlı bir seyir izlediği görülmektedir. Üretim miktarında olduğu gibi istihdam verisi de yıllara göre artış ve azalma göstermektedir. Özellikle en yüksek üretimin olduğu 2007 yılından sonraki yıllarda istihdamın düşüş gösterdiği belirlenmiştir.

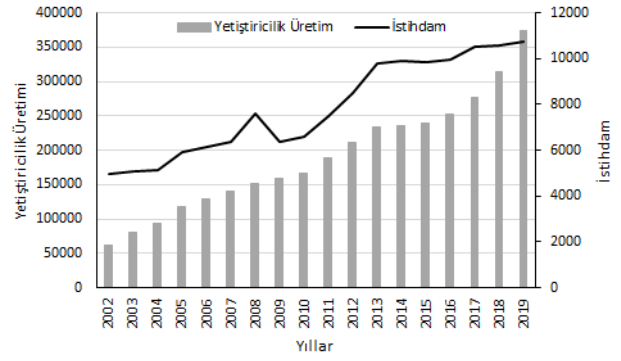


Şekil 6. Türkiye balıkçılık filosu-balıkçılık istihdam miktarı

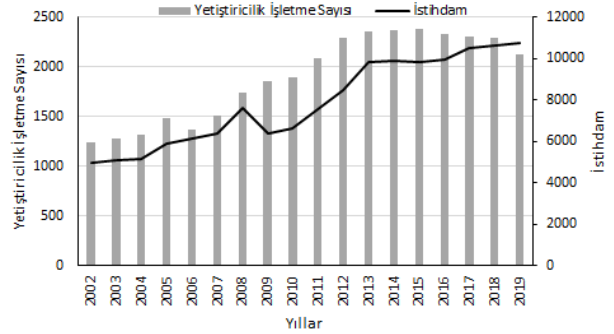
Ülkemizde ruhsatlı olarak denizlerde balıkçılık faaliyeti yürüten gemi sayısı 2004 yılından itibaren azalma göstermektedir. 2002 yılında 18.696 olan deniz balıkçılık filosu %17.85 oranında azalarak 2019 yılında 15.315 olmuştur. Bu azalma Türkiye'nin AB üyelik sürecinde AB Balıkçılık Müktesabatına uyum kapsamında belirli yaşın üzerindeki (10 m üzerindeki) balıkçı gemilerini balıkçılık faaliyetleri dışına çıkarmak isteyenlere belirli bedel karşılığında gemi ve ruhsatlarını Bakanlığa iade etmeleri sonucu ortaya çıkmıştır. Balıkçılık faaliyetlerini bırakan gemilerde istihdam edilen balıkçıların bir kısmı başka balıkçı gemilerinde çalışmaya devam ederken, bir kısmının ise balıkçılık mesleğini yapmadığı belirlenmiştir. 2002 yılında 56.000 olan avcılık sektöründeki ruhsatlı balıkçı %38.97 oranında azalarak 2019 yılında 34.177 olarak belirlenmiştir.

Balıkçılık sektöründe çalışan tayfa sayılarındaki düşüş, esas olarak küçük balıkçılığın gerilemesi ve küçük balıkçıların artık tayfa çalıştıramamasına ilişkin olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, bu bağlamda balıkçılıktan çekilen küçük balıkçıların bir kısmının gırgır teknelerinde istihdam edildiği ifade edilmektedir (Ulukan, 2016).

Türkiye'de balıkçılık sektöründe istihdamın en büyük kesimini ücretli ve/veya paylı olarak çalışan tayfalar oluşturmaktadır. Ücretli/paylı çalışan tayfa sayısı, balıkçılık toplam istihdamının %48'ini oluşturmaktadır. 2014 yılı su ürünleri verilerine göre ücretli/paylı çalışan tayfaların %47'si gırgır teknelerinde çalışırken, %34'ü kıyı balıkçılığı faaliyetlerinde yer alan teknelerde çalışmaktadır (Ulukan, 2016).



Şekil 7. Türkiye su ürünleri yetiştiriciliği üretim miktarı-istihdam miktarı



Şekil 8. Türkiye su ürünleri yetiştiriciliği işletme sayısı-istihdam miktarı

Türkiye'de su ürünleri yetiştiriciliği yapan işletme sayısı ve üretim miktarı artışı ile birlikte istihdam artışının da olduğu görülmektedir. 2002 yılında 1.245 adet işletme, 61.165 tonluk üretimi 4.964 personel ile sağlarken, 2019 yılında 2.127 adet işletme (%70.84'lük artışla) 373.356 tonluk (%510.41'lik artışla) üretimi 10.750 (%116.56'lık artışla) personel ile gerçekleştirilmiştir. 2002 yılından itibaren yüksek oranla artış gösteren su ürünleri yetiştiriciliği sektörünün (işletme sayısı, işletme kapasitesi ve üretim miktarı) 2013 yılından sonra üretim artışı olmakla birlikte, işletme sayısında artış görülmediği bu sebeple istihdamda kapasite artışlarına bağlı olarak az miktarda istihdam artışının olduğu belirlenmiştir.

3. SONUÇ

Balıkçılık ekonomileri, kazanç ve gelir çeşitlendirmesi için fırsatlar sunan, aynı zamanda yeni ortaya çıkan sektörleri de içeren, kıyı

topluluklarında daha fazla istihdam ve kalkınma eğilimi göstermektedir. Türkiye Kalkınma Bakanlığı Su Ürünleri Özel İhtisas Komisyonu Raporu Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018) döneminde su ürünleri sektöründe istenen gelişimin sağlanabilmesi amacıyla 10 stratejik hedef ve bu hedeflere yönelik politika başlıkları belirlenmiştir. Söz konusu politikalar incelendiğinde, su ürünlerinde sürdürülebilirliğin sağlanması amacıyla özellikle “doğal kaynakların etkin kullanılması” odağındaki politikalara ağırlık verileceği, diğer yandan sektörün gıda güvenliğine, istihdama ve özellikle ihracat potansiyeli ile ekonomiye olan katkısının artış göstererek sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla belirlenen politikaların, tarımda etkinlik ve gıda güvenliğini sağlanması ile rekabet gücü yüksek üretim yapısının teşkili üst hedeflerine hizmet edeceği belirtilmektedir. Bu şekilde su ürünleri sektöründe yetiştiricilik üretimi ile işlenmiş ürün ihracatı ve özellikle küçük ölçekli balıkçılıkla kıyı bölgelerimizde yaratılan istihdamın artacağı hedeflenmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2014).

Ülkemizdeki su ürünleri avcılığı, güçlü filo kapasitesi ile diğer ülkelerin münhasır sahalarında veya uluslararası sularda av faaliyetlerini gerçekleştirdiğinde ekonomik gelir ve istihdam yaratma bakımından fırsat oluşturacaktır.

Su ürünleri yetiştiriciliği son yıllarda istikrarlı büyüme gösterse de, çevresel kaygılar ortaya konularak turizm ve diğer ortak kıyı kullanımına sahip kuruluşlar tarafından eleştirilmektedir. Bu kapsamda ülke kalkınmasında, gıda temininde ve istihdam oluşturmada önemli bir noktada olan sektörün endüstriyel balıkçıların, kıyı balıkçılarının turizm sektörü ile denizleri ortak kullanan diğer sektörleri bilgilendirilmesiyle, mevcut alanlarda sorunsuz üretim yapılmasına olanak sağlanarak istihdam artışı sağlanacaktır.

AB ülkeleri ise su ürünleri yetiştiriciliği konusunda 2030 yılına kadar olan süreçte yeni hedefler ortaya koymaktadır. Bu kapsamda, yetiştiricilik sektöründe yıllık ortalama %3,1 büyüme oranı ile 150.000 kişiye doğrudan istihdam, 14 milyar avro değerinde ve 4,5 milyon ton sürdürülebilir üretim miktarı hedeflenmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2014).

Bütün bu konular ışığı altında, tüm su ürünleri

sektöründe hedeflenen üretim ve kapasite artışları doğrudan istihdam artışını ortaya koyacaktır. Su ürünleri avcılığı filolarında azalma görülmesine rağmen, farklı avcılık politikaları (kıyı ötesi balıkçılık) uygulamaları ile su ürünleri yetiştiriciliği kapasite artışı ve yeni potansiyel alanların üretime katılması ile istihdam artışı öngörülmektedir. Yine av ve yetiştiricilik ürünlerinin ihracat yolu ile pazarlanması işleme ve değerlendirme işletmelerindeki üretim miktarını artıracığından istihdam artışı da olacaktır.

Sektörel olarak (avcılık, yetiştiricilik, işleme ve değerlendirme işletmeleri) beklenen kapasite, üretim ve istihdam artışına paralel olarak kamu kurumlarının da düzenleyici ve denetleyici rolü kapsamında görevlendirilecek personel sayısını artırması gerekecektir. Bu kapsamda özellikle su ürünleri eğitimi almış olan kişilerin bu görevlerde istihdamı ve alt yapılarının güçlendirilmesi, sektörel büyümenin daha sürdürülebilir ve sağlam olmasını sağlayacaktır. Her ne kadar su ürünleri tedarik zincirinin yönetiminde hükümetler birincil rol oynasa da, üreticiler kendi organizasyonları vasıtasıyla bu süreçte daha etkin olmalıdırlar. Diğer bir deyişle, su ürünleri sektörü çalışanlarına, hasat öncesi, hasat ve hasat sonrası operasyonların düzenlenmesi, toplu pazarlık yapma, su ürünleri avcılığını ve yetiştiriciliğini planlama, geliştirme ve yönetimine katılma hakları tanınmalıdır. Kendi kendini organize eden, yerel meslek örgütlerini ve kooperatifleri desteklemek, küçük ölçekli operatörlerin balıkçılık ve su ürünleri tedarik zincirine entegrasyonunda da yararlıdır. Sınırlı kaynaklara sahip balıkçıların bu tür yatayda örgütlenmeleri, dikey hiyerarşiye uyumu kolaylaştıracaktır.

Kıyı alanlarının canlandırılması, düşük gelirli kesimlerin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel kalkınmışlığın sağlanmasında, alternatif stratejilerin uygulanmasına en uygun örgütlenme modeli kooperatiflerdir. Yatay örgütlenmenin oluşturduğu kooperatiflerin yaygınlaşması, beşeri sermayenin ve sektörün güçlenmesini sağlayacaktır. Su Ürünleri Kooperatifleri tarafından oluşturulacak pazarlama zinciri sayesinde araçların ortadan kalkmasını sağlayarak arz-talep dengesini oluşturacak, yerel sermayenin güçlenmesine, yerelde iş bulma ve iş

geliştirme imkanlarının yanında kaynak yönetimini ve sağlıklı veri toplanmasını kolaylaştırarak üretim-tüketim zincirinde güven artışı sağlayacaktır. Güven artırıcı bu yaklaşımlar, başta balıkçılar olmak üzere tüm su ürünleri sektörüne yarar sağlayacaktır. Su ürünleri sektöründe güçlü organizasyonların sağlayacağı paydaş istişareleri, mesleki toplantılar, projeler ve yayınlar, hem su ürünleri yetiştiriciliğinin toplumda algılanan negatif bakış açısını değiştirecek hem de bu sektörde gücüyle güvencesiz ve kayıtsız bir istihdam yapısının oluşmasını engelleyerek kaliteli istihdam yaratılmasına fayda sağlayacaktır.

AÇIKLAMA BİLDİRİMİ

Yazarlar bu makalede çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

ORCID Numaraları

Biröl BAKİ:

 <https://orcid.org/0000-0002-2414-1145>

İsmihan KARAYÜCEL:

 <https://orcid.org/0000-0003-2520-7545>

Alparslan YAVUZCAN:

 <https://orcid.org/0000-0002-5829-9717>

Şennan YÜCEL:

 <https://orcid.org/0000-0002-0522-9846>

KAYNAKLAR

AB, 2018. www.ab.gov.tr/files/SBYPB/yayinlar/duzgun_is_forumu.pdf adresinden alınmıştır.

BSGM, 2020. *Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı. Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü*, Ankara.

FAO-ILO, 2013. *Guidance on addressing child labour in fisheries and aquaculture*. 107pp.

FAO, (2008). Understanding and applying risk analysis in aquaculture. (Editors: G. Melba, M.G. Bondad-Reantaso, J.R. Arthur, R.P. Subasinghe), *FAO Fisheries and Technical Paper. No. 519*, Rome, 324 pp.

FAO, 2011. *Value chain of fish and fishery products: origin, functions and application in developed and developing country markets*. 63pp.

FAO, 2012. *The State of World Fisheries and Aquaculture 2012*. Rome, Italy, 230 pp.

FAO, 2014a. *Improving governance of aquaculture employment: A global assessment*. Rome, Italy, 60 pp.

FAO, 2014b. *The State of World Fisheries and Aquaculture 2014*. Rome, Italy, 243 pp.

FAO, 2016a. *The state of world fisheries and aquaculture: Contributing to food security and nutrition for all*. Rome, Italy, 200 pp.

FAO, 2016b. *Scoping study on decent work and employment in fisheries and aquaculture: Issues and actions for discussion and programming*. Rome, Italy, 108 pp.

FAO, 2018. www.fao.org/blogs/blue-growth-blog/exploring-solutions-to-promote-decent-work-in-fisheries-and-aquaculture/en adresinden alınmıştır.

ILO, 2018. www.ilo.org/ankara/areas-of-work/dw/lang-tr/index.htm adresinden alınmıştır.

Kalkınma Bakanlığı, 2014. *Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018*, Su Ürünleri Özel İhtisas Raporu, 97 s., Ankara.

Katranidis, S., Nitsi, E., Vakrou, A., (2003). Social acceptability of aquaculture development in coastal areas: the case of two Greek Islands. *Coast Management* 31(1): 37-53.

Mazur, N.A., Curtis, A.L., (2008). Understanding community perceptions of aquaculture: lessons from Australia. *Aquaculture International* 16: 601-621.

Özer, H.D., (2020). 188 sayılı ILO Balıkçılık İstihdam Sözleşmesi Işığında İş Hukukunda Balıkçılık, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C* 24(3): 67-105.

TÜİK, 2020. *Türkiye İstatistik Kurumu Enstitüsü*, Ankara.

Ulukan, U. (2016). Balıklar, Tekneler ve Tayfalar: Türkiye’de Balıkçılık Sektöründe Çalışma ve Yaşam Koşulları, *Çalışma ve Toplum* 2016/1.

Weeratunge, N., Snyder, K.A., Sze, C.P., (2010). Gleaner, fisher, trader, processor: understanding gendered employment in fisheries and aquaculture, *Fish and Fisheries* 11: 405-420.

World Bank, 2012. *Hidden harvest: The global contribution of capture fisheries*, Report 66469-GLB, Washington, D.C., 92pp.